VIDYA - A JOURNAL OF GUJARAT UNIVERSITY
Peer-Reviewed, Multidisciplinary & Multilingual Journal
ISSN: 2321-1520 **E-ISSN:** 2583-3537

"વન નેશન, વન સબ્સ્ક્રિપ્શન (ONOS)" : એક વૈચારિક ઝાંખી

(ONE NATION ONE SUBSCRIPTION (ONOS) : A CONCEPTUAL OVERVIEW)

Chiragkumar. G. Parmar

Gujarat Vidyapith
Library Attendant
chiragparmar4295@gmail.com
9724226835

Abstract

સંસ્થાના શૈક્ષણિક સંશોધનને વેગ આપવા માટે સંશોધન અભ્યાસ સાહિત્ય અને માહિતીની જરૂરિયાતોને સંતોષકારક રીતે પૂરી પાડવાના હેતુ અંતર્ગત ભારત સરકારની One Nation One Subscription (ONOS) યોજનાના ભાગરૂપે e-Resources નો વિશાળ સંગ્રહ ઉપલબ્ધ થયો છે. સંશોધકોને વિવિધ પ્રકાશકો/સંસ્થાનો/વિક્રેતાઓ સાથેના Licensing Agreementsના નીતિનિયમો, પ્રવર્તમાન Copyright Laws, Intellectual Property Right ના કાયદાઓ અને નૈતિક મુલ્યો આધારિત સંશોધન જવાબદારીની મર્યાદામાં રહીને (ONOS) યોજનાના ભાગરૂપે ઉપલબ્ધ વિવિધ e-Resourcesનો ઉપયોગ કરી શકાય. જેનો ઉદ્દેશ દેશભરના ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ (HEIs) અને સંશોધન અને વિકાસ (R&D) સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને સંશોધકોને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરના ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા શૈક્ષણિક જર્નલ્સ અને સંશોધન લેખોની ઍક્સેસ સરળ અને સસ્તી રીતે પૂરી પાડવાનો છે. આ યોજના નેશનલ એજ્યુકેશન પોલિસી (NEP) 2020 અને વિકસિત ભારત@2047ના લક્ષ્યો સાથે સંરેખિત છે, જે સંશોધન અને નવીનતાને પ્રોત્સાહન આપવા પર ભાર મૂકે છે.

Keywords: *યુનિવર્સિટી, ONOS, INFLIBNET, જર્નલ, પ્રકાશક, યોજના, શૈક્ષણિક અને સંશોધન*

પ્રસ્તાવના

"વન નેશન, વન સબ્સ્ક્રિપ્શન (ONOS)" એ ભારત સરકાર દ્વારા પ્રસ્તાવિત એક મહત્વપૂર્ણ પહેલ છે, જેનો ઉદ્દેશ દેશભરના શૈક્ષણિક અને સંશોધન સમુદાયને રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય વૈજ્ઞાનિક સામગ્રીની સરળ ઍક્સેસ પૂરી કરવાનો છે. આ સંકલ્પનાત્મક સર્વેક્ષણ ONOS ના હેતુ, અમલીકરણ, અને તેની સંભાવિત અસરોને સમજાવે છે, જેમાં STEM (વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી, ઇજનેરી, અને ગણિત) પ્રકાશકો સાથેના સહકાર અને જાહેર લાઇબ્રેરીઓ દ્વારા દેશના નાગરિકોને ફાયદો પહોંચાડવાનો સમાવેશ થાય છે. ONOS નો અંદાજે મોટાભાગના પ્રમુખ STEM પ્રકાશકો અને ડેટાબેસ સાથે લાઇસન્સ સ્વીકૃત કરવાની ધારણા છે, જેથી ઉચ્ચ-ગુણવત્તાવાળી માહિતીની સરળ ઍક્સેસને પ્રોત્સાહન મળે અને દેશમાં વૈજ્ઞાનિક સંશોધન અને ગુણવત્તાયુક્ત શૈક્ષ્ણિક નવીનતાને પ્રોત્સાહન મળે. આ પહેલ દેશના યુનિવર્સિટીઓ, કોલેજો, સંશોધન અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને ફાયદો પહોંચાડશે, જેમાં જાહેર ઓર્ગેનાઈઝેશન્સ પણ સામેલ છે, અને દેશના દરેક નાગરિકને જાહેર લાઇબ્રેરીઓ દ્વારા ફાયદો થશે.

અમલીકરણ

ONOS યોજનાને કેન્દ્રીય કેબિનેટ દ્વારા 25 નવેમ્બર 2024ના રોજ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.પ્રથમ તબક્કો 1 જાન્યુઆરી 2025થી શરૂ થયો છે અને 2025થી 2027 સુધી ચાલશે, એટલે કે ત્રણ વર્ષ માટે

http://vidyajournal.org

ISSN: 2321-1520 **E-ISSN:** 2583-3537

સંચાલન અને વહીવટ

એજન્સી : યોજનાનું સંચાલન ઇન્ફોર્મેશન એન્ડ લાઇબ્રેરી નેટવર્ક (INFLIBNET) દ્વારા કરવામાં આવે છે, જે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (UGC) હેઠળનું સ્વાયત્ત કેન્દ્ર છે.

નિરીક્ષણ : અનુસંધાન નેશનલ રિસર્ચ ફાઉન્ડેશન (ANRF) યોજનાના ઉપયોગ, જર્નલ્સની પસંદગી, અને ભારતીય લેખકોના પ્રકાશનોનું નિરીક્ષણ કરશે.

કેવી રીતે ઍક્સેસ કરવું?

સંસ્થાઓ માટે: સંસ્થાઓએ ONOS પોર્ટલ પર નોંધણી કરાવવી પડશે. સ્ટેટિક IP ધરાવતી સંસ્થાઓને કેમ્પસ-વાઇડ ઍક્સેસ મળશે, જ્યારે અન્ય સંસ્થાઓને યુઝર ID અને પાસવર્ડ આધારિત ઍક્સેસ આપવામાં આવશે.

વ્યક્તિઓ માટે: હાલમાં, આ યોજના ફક્ત સરકારી સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને સંશોધકો માટે છે. વ્યક્તિગત ઍક્સેસ માટે હજુ સ્પષ્ટ માર્ગદર્શિકા જાહેર થવાની બાકી છે.

સમસ્યાઓ માટે સંપર્ક: ઍક્સેસ અથવા નોંધણીમાં સમસ્યા હોય તો, સંસ્થાઓ support@onos.gov.in પર નોડલ ઑફિસરની વિગતો સાથે સંપર્ક કરી શકે છે.

યોજનાનો ઉદ્દેશ

◆ જ્ઞાનનું લોકશાહીકરણ: ટિયર-2 અને ટિયર-3 શહેરોની સંસ્થાઓ સહિત દેશભરના વિદ્યાર્થીઓ અને સંશોધકોને ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા આંતરરાષ્ટ્રીય જર્નલ્સની ઍક્સેસ આપવી.

◆ સંશોધનને પ્રોત્સાહન: મલ્ટિડિસિપ્લિનરી અને મુખ્ય સંશોધનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વૈજ્ઞાનિક, ટેકનોલોજી, એન્જિનિયરિંગ, ગણિત (STEM), મેડિસિન, મેનેજમેન્ટ, સામાજિક વિજ્ઞાન અને હ્યુમેનિટીઝના જર્નલ્સ ઉપલબ્ધ કરાવવા.

◆ ડિજિટલ ડિવાઇડ ઘટાડવું: ગ્રામીણ અને શહેરી વિસ્તારોની સંસ્થાઓ વચ્ચેની જ્ઞાનની અસમાનતા ઘટાડવી.

◆ સરળ અને કેન્દ્રિય પ્રક્રિયા: વ્યક્તિગત સંસ્થાઓના વિખરાયેલા સબ્સ્ક્રિપ્શનને બદલે એક કેન્દ્રિય પોર્ટલ દ્વારા ઍક્સેસ પૂરી પાડવી.

મુખ્ય લક્ષણો

◆ ઍક્સેસનો અવકાશ:

30 આંતરરાષ્ટ્રીય જર્નલ પ્રકાશકો (જેમ કે Elsevier, Springer Nature, Wiley, Taylor & Francis, Oxford University Press, Cambridge University Press) દ્વારા પ્રકાશિત 13,400થી વધુ e-જર્નલ્સની ઍક્સેસ.આ જર્નલ્સ STEM, મેડિસિન, મેનેજમેન્ટ, સામાજિક વિજ્ઞાન અને હ્યુમેનિટીઝના વિવિધ વિષયોને આવરી લે છે.લગભગ 1.8 કરોડ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને સંશોધકોને લાભ મળશે.6,380થી વધુ સંસ્થાઓ આ યોજનામાં સામેલ છે, જેમાં 451 રાજ્ય સરકારી યુનિવર્સિટીઓ, 4,864 કોલેજો અને 172 રાષ્ટ્રીય મહત્વની સંસ્થાઓ (જેમ કે IITs, IIMs) શામેલ છે.

◆ ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ:

http://vidyajournal.org

યોજના ઇન્ફોર્મેશન એન્ડ લાઇબ્રેરી નેટવર્ક (INFLIBNET) દ્વારા સંચાલિત થાય છે, જે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન (UGC) હેઠળનું એક સ્વાયત્ત આંતર-યુનિવર્સિટી કેન્દ્ર છે.ONOS પોર્ટલ દ્વારા સંસ્થાઓને સરળ, વપરાશકર્તા-મૈત્રીપૂર્ણ ડિજિટલ ઍક્સેસ પૂરો પાડવામાં આવે છે.સ્ટેટિક IP ઍડ્રેસ ધરાવતી સંસ્થાઓને કેમ્પસ-વાઇડ નેટવર્ક ઍક્સેસ મળશે, જેના દ્વારા કેમ્પસના કોઈપણ ડિવાઇસ (કમ્પ્યુટર, લેપટોપ, મોબાઇલ)થી જર્નલ્સ ઍક્સેસ કરી શકાશે.

◆ નાણાકીય ફાળવણી:

2025, 2026 અને 2027ના ત્રણ વર્ષ માટે ₹6,000 કરોડનું બજેટ ફાળવવામાં આવ્યું છે, જે એક નવી કેન્દ્રીય ક્ષેત્ર યોજના તરીકે ચાલશે.આ ફાળવણીમાંથી ₹150 કરોડ/વર્ષનો ઉપયોગ ઓપન ઍક્સેસ (OA) જર્નલ્સમાં લેખ પ્રકાશન માટે આર્ટિકલ પ્રોસેસિંગ ચાર્જ (APC) ચૂકવવા માટે થશે.

◆ નોંધણી પ્રક્રિયા:

સંસ્થાઓએ ONOS પોર્ટલ પર નોંધણી કરાવવી પડશે, જેમાં All India Survey on Higher Education (AISHE) કોડ અને સંસ્થાના નોડલ ઑફિસરની વિગતો આપવાની રહેશે.જે સંસ્થાઓ પાસે AISHE કોડ નથી, તેમણે AISHE પોર્ટલ પર અરજી કરવી પડશે.R&D સંસ્થાઓએ તેમના મૂળ મંત્રાલય/વિભાગ તરફથી ONOSમાં જોડાવા માટેનો અધિકૃત પત્ર રજૂ કરવો પડશે.હાલની સરકારી કોન્સોર્ટિયા યુઝર્સ (સ્ટેટિક IP ધરાવતી સંસ્થાઓ)ને આપમેળે ONOS પોર્ટલ પર ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે.

◆ મોનિટરિંગ અને જાગૃતિ:

અનુસંધાન નેશનલ રિસર્ચ ફાઉન્ડેશન (ANRF) યોજનાના ઉપયોગ અને ભારતીય લેખકોના પ્રકાશનોની સમીક્ષા કરશે.ઉચ્ચ શિક્ષણ વિભાગ અને સંબંધિત મંત્રાલયો દ્વારા ઇન્ફોર્મેશન, એજ્યુકેશન અને કોમ્યુનિકેશન (IEC) ઝુંબેશ ચલાવવામાં આવશે, જેથી વિદ્યાર્થીઓ અને સંશોધકોમાં યોજના વિશે જાગૃતિ ફેલાય.

One Nation One Subscription (ONOS) યોજનાના લાભો

✓ સમાન ઍક્સેસ: ટિયર-2 અને ટિયર-3 શહેરોની સંસ્થાઓ, જે અગાઉ મોંઘા સબ્સ્ક્રિપ્શન ખર્ચને કારણે આવા જર્નલ્સ ઍક્સેસ કરી શકતી ન હતી, તેમને હવે સમાન તક મળશે.

✓ સંશોધનમાં વૃદ્ધિ: ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા સંશોધન લેખોની ઍક્સેસથી વિદ્યાર્થીઓ અને સંશોધકોની સંશોધન ક્ષમતા વધશે, જે ભારતના વૈશ્વિક સંશોધન ઇકોસિસ્ટમમાં યોગદાન આપશે.

✓ ખર્ચ બચત: કેન્દ્રિય સબ્સ્ક્રિપ્શનથી સંસ્થાઓનો વ્યક્તિગત સબ્સ્ક્રિપ્શન ખર્ચ ઘટશે, જેનો ઉપયોગ અન્ય શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ માટે થઈ શકે.

✓ ઓપન ઍક્સેસ પ્રોત્સાહન: APC ચૂકવણી માટે ફાળવણી ઓપન ઍક્સેસ જર્નલ્સમાં ભારતીય સંશોધકોના લેખોના પ્રકાશનને પ્રોત્સાહન આપશે.

✓ ગ્રામીણ વિસ્તારોનો વિકાસ: ગ્રામીણ અને પછાત વિસ્તારોની સંસ્થાઓને વૈશ્વિક જ્ઞાનની ઍક્સેસ મળવાથી શૈક્ષણિક અસમાનતા ઘટશે.

પડકારો સાથેની અસર

http://vidyajournal.org

- ભાષાકીય અવરોધ: જર્નલ્સ મુખ્યત્વે અંગ્રેજીમાં હોવાથી, પ્રાદેશિક ભાષાઓ પસંદ કરનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે મુશ્કેલી ઊભી થઈ શકે છે. સરકાર અનુવાદિની અને ભાષિણી જેવા AI-આધારિત અનુવાદ ટૂલ્સનો ઉપયોગ કરવાનું વિચારી રહી છે.

- ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી: ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં નબળી ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી ઍક્સેસમાં અવરોધ બની શકે છે.

- જાગરૂકતા: નાની સંસ્થાઓમાં ONOS વિશે જાગરૂકતાનો અભાવ હોઈ શકે છે, જેના માટે INFLIBNET અને ANRF દ્વારા વર્કશોપ અને આઉટરીચ પ્રોગ્રામ્સનું આયોજન કરવામાં આવી રહ્યું છે.

ઉપસંહાર

One Nation One Subscription યોજના ભારતના શૈક્ષણિક અને સંશોધન ઇકોસિસ્ટમને બદલવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. તે ગ્રામીણ અને શહેરી વિસ્તારોની સંસ્થાઓને સમાન તકો પૂરી પાડીને જ્ઞાનની અસમાનતા ઘટાડવાનો પ્રયાસ કરે છે. જોકે, ભાષાકીય અવરોધો, ડિજિટલ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને ઓપન ઍક્સેસના વધતા વલણને ધ્યાનમાં રાખીને યોજનાને સતત સુધારવાની જરૂર છે. આ યોજના NEP 2020 અને ANRFના લક્ષ્યોને સાકાર કરવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવશે, જે ભારતને વૈશ્વિક જ્ઞાન સમાજમાં અગ્રેસર બનાવવાનું લક્ષ્ય રાખે છે.

સંદર્ભસૂચી

1. https://www.anrfonline.in/
2. https://www.inflibnet.ac.in/
3. https://www.education.gov.in/
4. https://aws-static.iicdelhi.in/s3fs-public/2022-09/OP-111_Final_13.09.2022.pdf
5. https://www.psa.gov.in/oneNationOneSubscriptionhttps://www.onos.gov.in/

http://vidyajournal.org